



kem Hradcem vlastnil hrabě Erdman Kryštof Pruskovský. Hrabě v roce 1701 m.j. vymohl městu Hradci obnovení jeho městských práv a oddělil dosavadní předměstí Hradce - Podolí od města a prohlásil je za samostatnou vesnici. I z tohoto důvodu se práva a povinnosti k hradeckému vodovodu vztahovala pouze a jen na hradecké měšťany, zatímco obyvatelé Podolí a okolních obcí byli vůči vrchnosti vázáni jinými povinnostmi než údržbou zámeckého vodovodu. Hradečtí měšťané měli tedy nejpozději k r. 1702 právo odebírat vodu z vodovodního potrubí, za což platili každý rok na sv. Jiří (24.4.) daň ve výši 5 tolarů a 24 grošů. Zároveň byli hradečtí měšťané povinováni vůči vrchnosti údržbou tohoto vodovodu a museli být v případě potřeby k dispozici mistru rouraři v takovém počtu a po tak dlouhou dobu jak bylo potřeba. Každý rok bylo hradeckými měšťany vyměňováno cca 212 m

Od hradní studny k městské kašně

Zásobování vodou bylo alfou a omegou každého středověkého hradu, města či sídla. Také hrad Hradec a okolo něho vybudované středověké městečko, které nabylo městských práv v roce 1481 řešilo od nepaměti tento problém. Zatímco hrad měl již od 13. století k dispozici ve skále vyraženou studnu, hlubokou několik desítek metrů, městečko Hradec touto vymožeností po dlouhou dobu pravděpodobně nedisponovalo a voda se musela na hradní kopec zčásti dovážet. O problémech se zásobováním vypovídá i skutečnost, že původní zámecký pivovar byl nejpozději k r. 1549 přestěhován pod západní svah hradního kopce k řece Moravici, která skýtala možnost neomezeného čerpání kvalitní vody, jež byla pro přípravu piva a fungování pivovaru nezbytná.

Jedny z nejstarších zpráv svědčící o vzdálené dopravě vody do centra hradeckého panství na zámecký kopec za pomoci vodovodu spadá do r. 1702, kdy hradecké panství s městeč-



(120 sáhů) vodovodního potrubí. Kmeny stromů k výměně byly dodávány v průběhu konce 18. století z Lipinského lesa – snad i proto, že zde již nový majitel hradeckého panství Jan Karel Bohumil Lichnovský plánoval zřídit novou vesnici a mycení lesa se mu v tomto případě náramně hodilo.

V zásadě je možno říci, že v průběhu 18. a 19. století se na opravách vodovodu výslovně podíleli hradečtí měšťané. Dopravu kmenů pro vodovod zajišťovali obyvatelé Podolí a vše bylo dopraveno i jistou pomocí vrchnosti, pro kterou byl vodovod prioritně určen. Obyvatelé ostatních vsí panství k renovaci ani k obnově vodovodu prací ani finančními dárkami nepřispívali.

Jak takový vodovod mohl v 18. století vypadat? Přirozeně nebylo možné vést dálkově vodu po povrchu. K dopravě vody sloužily vrtané dřevěné roury, obvykle z borovic či dubu. Dřevěné rou-



ry o délce zpravidla dvou sáhů (cca okolo 3,5m) byly uloženy v hloubce okolo 1m a vzájemně spojeny dřevěnými vložkami. Někdy byly roury spojeny i kovovými obručkami a obalovány vrstvami jílů, které znemožňovaly průsaky tekoucí vody do okolní zeminy.

I v dopravě vody byli naši předci značně vynalézaví. Detailní znalost terénu umožňovala dopravovat vodu i ze značných vzdáleností. Podmínkou byl pochopitelně stálý, i když nevelký spád terénu. Nejinak tomu bylo i v Hradci nad Moravicí. Nejstarší prameny uvádí, že počátek hradeckého vodovodu vedl v r. 1771 od tzv. Horního Bílého pramene, který se dodnes nachází v katastru obce Jelenice. Voda byla tehdy přiváděna téměř po vrstevnici ze vzdálenosti cca 8,5 km z nadmořské výšky cca 480 m n.m.. Teprve v průběhu 2. poloviny 19. století byly prameny šachtice definitivně umístěny v katastru obce Kajlovec v lokalitě „Na trubách“ v blízkosti dnešních pozůstatků břidlicového lomu. Délka vodovodu tím byla zkrácena na 2,4 km. Moderního vodovodu se hradečtí dočkali až na samotném konci 19. století za Karla Marii Lichnovského. Na konci r. 1899 bylo okresním hejtmanstvím v Opavě povoleno vystavět „moderní“ vodovod s pitnou a užitkovou vodou, který již o necelý rok později zásoboval Hradec a tzv. Kozí Hradec (kolonie založená na severozápadní straně hradeckého kopce okolo r. 1795). Vodovod byl ve své městské části tvořen 50mm železným potrubím z Vítkovických železáren, které vedlo v houbce 1,2 – 1,5 m a rozvádělo vodu ze sběrných studní za Kajlovcem i do vzdálenějších míst Hradce. Samotný cylindrový přečerpávací rezervoár vodovodu byl umístěn v blízkosti tzv. Černých vrat – t.j. ve stejné výšce jako rezervoár hlavní, který se nacházel ve IV. patře nově postavené, ale nedostavěné Bílé věže vybudované r. 1887. Zde se tento nýtovaný rezervoár (výrobek Braneckých železáren) o rozměrech 2,5 x 6 x 1,5m dodnes nachází. Průtok tohoto moderního vodovodu byl 28.500 l denně a tento vodovod zásoboval kromě obytných budov Bílého zámku také užitkové budovy



– konírny tzv. Červeného zámku, faru, školu, četnickou stanicí, budovy na Městečku a v neposlední řadě i městskou kašnu.

První obrazové resp. mapové materiály k oktogonální městské kašně se datují do r. 1836, kdy byl vyhotovován tzv. Stabliní katastr Rakouského státu i pro oblast tzv. Rakouského Slezska. Na mapách tohoto katastru se dodnes nalézá první vyobrazení dokládající existenci hradecké kašny uprostřed náměstí napájené ze zámeckého vodovodu. Je doloženo, že nejpozději k r. 1861 tvořil hradeckou kašnu pískovcový sokl se čtyřmi vzájemně se proplétajícími mořskými sumci obklopený osmibokou kamennou předprsní. Nejpozději od 80. let 19. století byla kašna v horní části završena skulpturou boha Poseidona. Po výstavbě Červeného zámku již plastika kašnu nezdobila, ale pískovcový sokl se sumci zdobil náměstí až do r. 1904, kdy byla celá kašna rozebrána, odstraněna a nahrazena prostou pumpou k čerpání vody. Prostor pumpy byl následně doplněn výsadbou čtyř lip, které až do r. 2003 zdobily zámecké náměstí a poskytovaly chladivý stín návštěvníkům a občanům města.



Plastika boha Poseidona s trojzubcem je dnes bohužel nezvěstná. Spodní pískovcový sokl kašny byl po r. 1904 druhotně osazen mušlí největšího žijícího mlže – zévy obrovské, kterou si knížecí pár Lichnovských dovezl z cest po Itálii na počátku 20. století. Podstavec původní kašny i s mušlí byl v období před I. světovou válkou z příkazu knížete následně umístěn v jezírku panského dvora Stránka na západní straně pod zámeckým kopcem. V 60. letech 20. století byl tento podstavec původní kašny i s mušlí osazen na Lisztově návrší v zámeckém parku. Ani toto místo se však nestalo definitivním stanovištěm této části původní hradecké kašny. Od 80. let 20. století (v souvislosti s generální rekonstrukcí hradeckého zámku) byl pískovcový sokl kašny po několik desetiletí umístěn před hlavním vstupem do zámku Raduň. Odsud se v r. 2012 navrátila tato část původní hradecké kašny definitivně zpět na hradecký zámek, kde je do dnešních dnů umístěna na druhém zámeckém nádvoří Bílého zámku.

Historie nové kašny na Městečku

Zadání volné rekonstrukce kašny na Městečku započalo již při projektování úpravy Městečka ateliérem arch. Jiřího Horáka jako pěší zóny z Evropských fondů v roce 2003. Tehdy úřad města se starostou Karlem Valuškem pověřil řešením kašny Kurta Gebauera a ten před variantou zcela nové současné kašny zvolil tvar připomínající již zapomenutou kašnu původní, kde bude využita kopie z větší části dochovaného a zrekonstruovaného sochařského středu kašny s živočichy.

Na dodělávání chybějících ocasů hadovitých sumcovitých delfínů se podílela tehdy studentka Kurta Gebauera na UMPRUM v Praze sochařka a architektka Petra Vlachynská. Ta také spolu se svým otcem architektem Ladislavem Vlachynským z Brna spolupracovala na projektové dokumentaci bazénu kašny podle návr-



Popisky k fotografiím a plánům :
 1. Císařský otisk Stabliního katastru zachycující hradeckou kašnu na náměstí v r. 1836
 2. Císařský otisk Stabliního katastru zachycující lokalitu Na trubách nad Kajlovcem v r. 1836 dokumentující existenci pramenních šachtic v těchto místech
 3. Grafický list J. Alta z r. 1861 zachycující pohled na hradecké náměstí z jižní strany
 4. Pohlednice zachycující hradeckou kašnu z jižní strany, světlotisk, r. 1901
 5. Pohlednice zachycující náměstí s kašnou ze severní strany, světlotisk, r. 1902
 6. Pohlednice zachycující náměstí s kašnou ze severní strany, světlotisková koláž, r. 1904
 7. Pohlednice zachycující náměstí s kašnou ze severní strany, kolorovaný světlotisk, r. 1901
 8. Pohlednice zachycující náměstí po odstranění kašny s pumpou, fotochromie, r. 1914
 9. Pohlednice zachycující náměstí s výsadbou lip, bromografie, kolem r. 1930

hů Kurta Gebauera. Dokumentaci pak převzal architekt Jiří Horák z Opavy na dořešení pro všechna povolení nutná k realizaci.

Sochařskou část podle modelu pod dozorem Kurta Gebauera vysekal kamenosochař Milan Chalabala v Praze z libnavského pískovce, který svým charakterem a barevností připomíná kámen původního fragmentu. Tato část byla několik let vystavena ve vestibulu Městského úřadu v Hradci nad Moravicí, až se dočkala svého poslán. Za úřadování pana starosty Karla Hanáka a místostarosty Jana Špičky byly získány finanční prostředky na technickou a kamenickou část kašny. Na vytvoření kamenické části kašny pracovala dílna z Teplic nad Metují pod vedením pana Josefa Cibulky. Osazení kašny na Hradci vedl pan Zdeněk Franc s šikovnými kameníky z Hořic z Podkrkonoší. Jako staveb-



ní materiál ke stavbě kašny byl zvolen božanovský pískovec pro svou tvrdost a voděodolnost. Barevným odstínem libnavského na sochařskou a božanovského pískovce na kamenickou část je odlišeno to, co je rekonstrukcí a co volná variace na původní tvar. Původní tvar kašny pravděpodobně v průběhu let doznal změny, což je možné vidět na různých dobových vyobrazeních kašny, kde můžeme spatřit kuželky či sloupky v rozích kašny, kdežto na jiných chybí. Asi po zvětrání či poškození byly odstraněny a vzhled kašny předělán.

Na nedávno nalezené fotografii je patrné, že v rozích jsou zbytky nebo nic z rohových kuželek, a že jsou těsně u kašny různé pobozy, rovněž je také vidět nad ocasy kamenných ryb velká cedule. Co na ní asi bylo? Že by: Nestrkejte svými žebříňáky do kašny! Že by to bylo tenkrát jako dnes s auty zaměstnanců a návštěvníků zámku?

Záhadou rovněž zůstává, jaké zvíře zobrazuje ústřední motiv kašny. Osobně si myslím, že by mohlo jít o delfína, což byl obvyklý motiv kašen. A protože místní sochař toto zvíře nikdy neviděl, vznikl jakýsi hadovitý sumec. Podobně pojatý motiv se nachází např. na kašně u druhého kostela sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí na rohu Pařížské ulice v Praze (poznámka KG). Současný tvar s kuželkami – sloupky, které symbolizují lidské figury, se jevila jako lepší pro současné náměstí. Původní kašna stála na místě ještě bez neogotické dostavby a byla hlavně účelovou záležitostí. Okraj kašny tak v rozích podpírají stylizované karyatidy a činí tak objekt adekvátně bohatší vůči architektonickému okolí, než by byla jednoduchá nádrž, také funkčně konstrukci kašny zpevňují a spára mezi částmi kašny je více odolná před průsakem vody. Je dobré, že technickou přípravou

kašny byla pověřena místní firma pana Jaroslava Demla, který tak mohl operativně řešit vše, co bylo nezbytné pro průběh stavebních prací.

Součástí návrhu KG bylo dotvoření sochařské části kašny mušíř a sochou. Místní znalci se domnívali, že původní socha mohla znázorňovat svatého Floriána, pozdější názor byl, že to je Neptun. Na nejstarším známém vyobrazení kašny ještě bez neogotických staveb se zdá, že na ocasech živočichů je sedící postavička. Že by mořská víla? Kurt Gebauer původně volil námět Venuše, která se na obraze Botticelliho rodí z mořské pěny a je motivem Středozemního moře, kam Lichnovští jezdili. Nakonec byla tématem kašny zvolena postava kněžny Doubravky, jelikož realizace nové kašny probíhala v rámci česko-polské spolupráce. Kněžna Doubravka a kníže Měšek sehráli významnou úlohu v česko-polských dějinách a kněžna se podílela na pokřtění hradeckých obyvatel.

Je na dalším vývoji, zda dojde k dokončení v tomto duchu, nebo jestli kašna zůstane torzem.

Věřme také, že se Městečko dál dotažené realizací kašny konečně promění z divokého parkoviště v klidovou pěší zónu a důstojný nástup do zámku, jak byl původní záměr spolufinancovaný z Evropských fondů.

Výstavba Kašny Doubravky byla realizována v rámci projektu: Doubravka a Měšek – nedílná součást česko-polské historie, č. CZ.3.22/3.3.04/13.04092, který byl podpořen dotací z Operačního programu přeshraniční spolupráce 2007-2013 Česká republika – Polská republika pro realizaci mikroprojektů.



Vydalo: **Město Hradec nad Moravicí**
Rok: 2014

Texty: Mgr. Petr Havrlant, prof. ak. soch. Kurt Gebauer
Dobová fotodokumentace: Mgr. Petr Havrlant
Fotodokumentace: Milan Mainuš, prof. ak. soch. Kurt Gebauer
Počet výtisků: 1 600 ks



Kašna Doubravka Hradec nad Moravicí





ní materiál ke stavbě kašny byl zvolen božanovský pískovec pro svou tvrdost a voděodolnost. Barevným odstínem libnavského na sochařskou a božanovského pískovce na kamenickou část je odlišeno to, co je rekonstrukcí a co volná variace na původní tvar. Původní tvar kašny pravděpodobně v průběhu let doznal změny, což je možné vidět na různých dobových vyobrazeních kašny, kde můžeme spatřit kuželky či sloupky v rozích kašny, kdežto na jiných chybí. Asi po zvětrání či poškození byly odstraněny a vzhled kašny předělán.

Na nedávno nalezené fotografii je patrné, že v rozích jsou zbytky nebo nic z rohových kuželek, a že jsou těsně u kašny různé pobozy, rovněž je také vidět nad ocasy kamenných ryb velká cedule. Co na ní asi bylo? Že by: Nestrkejte svými žebříňáky do kašny! Že by to bylo tenkrát jako dnes s auty zaměstnanců a návštěvníků zámku?

Záhadou rovněž zůstává, jaké zvíře zobrazuje ústřední motiv kašny. Osobně si myslím, že by mohlo jít o delfína, což byl obvyklý motiv kašen. A protože místní sochař toto zvíře nikdy neviděl, vznikl jakýsi hadovitý sumec. Podobně pojatý motiv se nachází např. na kašně u druhého kostela sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí na rohu Pařížské ulice v Praze (poznámka KG). Současný tvar s kuželkami – sloupky, které symbolizují lidské figury, se jevila jako lepší pro současný náměstí. Původní kašna stála na místě ještě bez neogotické dostavby a byla hlavně účelovou záležitostí. Okraj kašny tak v rozích podpírají stylizované karyatidy a činí tak objekt adekvátně bohatší vůči architektonickému okolí, než by byla jednoduchá nádrž, také funkčně konstrukci kašny zpevňují a spára mezi částmi kašny je více odolná před průsakem vody. Je dobré, že technickou přípravou

kašny byla pověřena místní firma pana Jaroslava Demla, který tak mohl operativně řešit vše, co bylo nezbytné pro průběh stavebních prací.

Součástí návrhu KG bylo dotvoření sochařské části kašny muší a sochou. Místní znalci se domnívali, že původní socha mohla znázorňovat svatého Floriána, pozdější názor byl, že to je Neptun. Na nejstarším známém vyobrazení kašny ještě bez neogotických staveb se zdá, že na ocasech živočichů je sedící postavička. Že by mořská víla? Kurt Gebauer původně volil námět Venuše, která se na obraze Botticelliho rodí z mořské pěny a je motivem Středozemního moře, kam Lichnovští jezdili. Nakonec byla tématem kašny zvolena postava kněžny Doubravky, jelikož realizace nové kašny probíhala v rámci česko-polské spolupráce. Kněžna Doubravka a kníže Měšek sehráli významnou úlohu v česko-polských dějinách a kněžna se podílela na pokřtění hradeckých obyvatel.

Je na dalším vývoji, zda dojde k dokončení v tomto duchu, nebo jestli kašna zůstane torzem.

Věřme také, že se Městečko dál dotažené realizací kašny konečně promění z divokého parkoviště v klidovou pěší zónu a důstojný nástup do zámku, jak byl původní záměr spolufinancovaný z Evropských fondů.

Výstavba Kašny Doubravky byla realizována v rámci projektu: Doubravka a Měšek – nedílná součást česko-polské historie, č. CZ.3.22/3.3.04/13.04092, který byl podpořen dotací z Operačního programu přeshraniční spolupráce 2007-2013 Česká republika – Polská republika pro realizaci mikroprojektů.



Vydalo: **Město Hradec nad Moravicí**
Rok: 2014

Texty: Mgr. Petr Havrlant, prof. ak. soch. Kurt Gebauer
Dobová fotodokumentace: Mgr. Petr Havrlant
Fotodokumentace: Milan Mainuš, prof. ak. soch. Kurt Gebauer
Počet výtisků: 1 600 ks



Kašna Doubravka Hradec nad Moravicí

